

Інститут
обдарованої дитини
НАПН України

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В ЦИФРОВОМУ
ПРОСТОРІ»

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	011 «Освітні, педагогічні науки»
Спеціалізація / освітньо-наукова програма	«Освіта та розвиток обдарованої особистості»
Компонент освітньо-наукової програми	навчальна дисципліна з циклу загальної підготовки
Курс/Семестр	I курс, I семестр
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / загальна кількість годин	4/120
Вид занять	Лекційні, семінарські
Мова викладання	Українська
Форми поточного та підсумкового контролю	іспит
Викладач	Ільїн Володимир Васильович, доктор філософських наук, професор, завідувач відділу філософсько-методологічних проблем інноваційного розвитку людини E-mail: ilin_vv@ukr.net
Консультації	здійснюються за запитом здобувачів
Анотація дисципліни	Вивчення дисципліни сприяє засвоєнню, поглибленню знань методологічного характеру, отриманню навичок абстрактного мислення, аналізу феномену освіти в контексті сучасних світоглядно- методологічних парадигм антропології і аксіології. Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми здобувачів освітнього ступеня доктора філософії у сфері освіти неможливе без філософії як теоретичної основи світобачення та певного методу відношення до світу. Філософська культура аспіранта зумовлює адекватне сприйняття ним навчального матеріалу як основи практично всіх наук, так і виступає передумовою формування його як особистості.
Мета викладання дисципліни	узагальнення знань аспірантів у сфері освіти на філософсько-методологічному рівні, а також їх залучення до осягнення ідеї освіти в якості соціокультурного феномену та вироблення їх власної концепції і освіти; сприяння формуванню системи цінностей аспірантів шляхом поглибленого розуміння сучасного світу та ставлення людини до нього.

<p>Програмні компетентності</p>	<p>Інтегральна компетентність (ІК): ІК-1. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі освітніх, педагогічних наук та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.</p> <p>Загальні (ЗК): ЗК-1. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, міжкультурної толерантності, керування загальнолюдськими цінностями, та академічної доброчесності в наукових дослідженнях.</p> <p>ЗК-3. Здатність до формування, абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей / креативності при вирішенні дослідницьких і практичних завдань.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми науково-педагогічного характеру.</p> <p>Спеціальні (СК): СК-1. Здатність здобувати глибинні знання у галузі обдарованості / обдарованості особистості.</p> <p>СК-3. Здатність розробляти і застосовувати методологію, визначати стратегію і план дій дослідження та моделювати, реалізовувати і розвивати процес вирішення нових наукових педагогічних проблем і задач в області обдарованості.</p> <p>СК-5. Здатність застосовувати якісні та кількісні методи при проведенні наукових педагогічних досліджень в галузі обдарованості / обдарованості особистості.</p> <p>СК-8. Здатність здійснювати філософсько-освітню діяльність у сфері педагогіки та психології обдарованості на всіх освітніх рівнях.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>ПРН 1. Вміти демонструвати системний науковий світогляд; володіти сучасними теоріями і концепціями в області педагогіки обдарованості та психології обдарованої особистості, професійною етикою; демонструвати загальний культурний кругозір; нести відповідальність за особистий професійний розвиток.</p> <p>ПРН 4. Вміти здійснювати систематичний огляд, системний аналіз, креативний дослідницький синтез нових знань та складних ідей, їх критичне осмислення й усвідомлення для проведення педагогічних досліджень; вміти розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання і професійну практику та розв'язати значущі педагогічні проблеми; вміти приймати стратегічні рішення; оцінювати ризики; виявляти лідерство та повну автономність і відповідальність під час їх реалізації.</p> <p>ПРН-6. Вміти ставити науково-педагогічні проблеми, обґрунтувати їх новизну, розробляти й удосконалювати категоріальний апарат педагогічних досліджень формулювати мету, завдання і гіпотезу дослідження, створювати програму (теоретичного, експериментального) педагогічного дослідження та реалізовувати її; системно оцінювати результати науково-дослідної роботи; формулювати висновки і складати рекомендації для практичного впровадження її результатів у дослідницько-педагогічну практику та систему вищої освіти; визначати перспективи подальших досліджень.</p> <p>ПРН-8. Вміти застосовувати глибинні філософські знання у галузі обдарованості особистості, за якою аспірант проводить дослідження; засвоювати основні концепції в практичній освітній діяльності, вирішувати теоретичні і практичні</p>

проблеми; оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

ПРН-9. Знати принципи планування наукових досліджень та вимоги академічної доброчесності в освітній галузі; дотримуватися етичних норм, доброчесності та авторського права в проведенні наукових досліджень щодо обдарованості, презентації їх результатів в організації освітньої і професійно-педагогічної діяльності.

ПРН-10. Знати яким чином розробляти і застосовувати філософську методологію дослідження з урахуванням різних педагогічних концепцій, теорій, підходів, парадигм, шкіл, незалежно від їх спрямованості; визначати стратегічний план дослідження в області обдарованості; усвідомлювати способи створення нового філософського знання; розвивати шляхи вирішення нових освітніх проблем і реалізовувати нові ідеї в області обдарованості.

ПРН-11. Вміти розробляти і управляти філософсько-освітніми і творчими професійно-педагогічними проектами у галузі обдарованості особистості.

ПРН-12. Вміти вибирати і доречно використовувати теоретичні (якісні) і релевантні критеріям і показникам емпіричні методи та технології педагогічного дослідження; застосовувати методи діагностики обдарованості, технології та методи статистичної обробки емпіричних даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи; вибирати або створювати ефективні методики емпіричного педагогічного дослідження відповідно до критеріальних показників наукової розвідки у сфері обдарованості.

ПРН-14. Вміти керуватися у викладацькій діяльності принципами взаємодії з учасниками освітнього процесу; вміти вибудовувати освітній процес та взаємодію з обдарованими здобувачами освіти з урахуванням закономірностей їхнього психічного розвитку й зони найближчого розвитку; застосовувати сучасні та нові інтерактивні методи і форми навчання; аналізувати результати процесу їх використання в академічних групах; розробляти і рецензувати методичні рекомендації та навчальні посібники; вміти формувати освітнє середовище та використовувати професійні надбання в реалізації завдань інноваційної освітньої політики в області обдарованості.

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Л.	Пр. (сем.)	Інд.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1.					
Предметний зміст філософії освіти					
Тема 1. Філософія освіти в структурі соціально-гуманітарного знання	14	2	2		10
Тема 2. Філософія освіти в контексті розвитку історії педагогіки	14	2	2		10
Тема 3. Методологічні принципи філософсько-освітнього дискурсу	18	4	4		10
Тема 4. Філософія освіти в українській інтелектуальній традиції	14	2	2		10
Разом за змістовим модулем 1	60	10	10		40
Змістовий модуль 2.					
Філософія освіти в парадигмі інформаційно-цифрового простору					

	Тема 5. Модус філософії освіти в параметрах дигіталізації	14	2	2		10
	Тема 6. Основні цілі, цінності та закономірності розвитку освіти в сучасному світі	14	2	2		10
	Тема 7. Особливості філософії освіти в системі інформаційно-цифрової реальності	14	2	2		10
	Тема 8. Філософія освіти в стратегіях розвитку людини	18	4	4		10
	Разом за змістовим модулем 2	60	10	10		40
	Усього годин	120	20	20		80

Зміст навчальної дисципліни	Змістовий модуль 1.					
	Предметний зміст філософії освіти					
	ТЕМА 1. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ					
	<p>Поняття філософії освіти, її предмет і завдання. Дуалізм філософії освіти. Філософія освіти як сфера пізнання: об'єкт, предмет дослідження, методологічні функції. Особливості філософського осягнення освіти. Формальна, неформальна та інформальна освіта. Людинотворча місія освіти. Ідея освіти та її витoki. Поняття «освіта» та його дискурс. Основні концепції освіти: концепція гармонійної цілісності, релятивістсько-плюралістична концепція, синтетична концепція. Освіта як соціальний інститут. Теоретична і практична педагогіка. Особливості філософського і наукового знання та їх місце в системі освіти. Сучасне розуміння предмету філософії освіти.</p>					
	ТЕМА 2. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ					
	<p>Педагогічні ідеї Платона та Арістотеля. Проблема навчання в християнській патристиці. Принципи і методи навчання у схоластичній філософії. Ідеї освіти і навчання в гуманістів епохи Ренесансу. Концепція освіти в творчості Я.А. Коменського. Філософія освіти в епоху Нового часу: Р. Декарт, Дж. Локк, Г. Лейбніц. Створення Академій в Європі. Філософія освіти в епоху Просвітництва: Енциклопедисти і моделі навчання.</p>					
	ТЕМА 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ					
	<p>Світоглядний та методологічний плюралізм досліджень філософії освіти. Англо-американська традиція філософії освіти. Дж. Д'юї і «філософія дії». Західна філософія освіти: провідні напрями. Аналітична філософія освіти. Критико-раціоналістична філософія освіти. Метопарадигмальні інтенції філософії освіти. Принцип проліферації теорій (П. Фейєрабенд). Змінність освітніх парадигм. Тип наукової раціональності та зміст освіти. Криза класичної парадигми освіти. Постнекласичне осмислення освіти. Трансгуманітарний потенціал філософії освіти. Стратегія філософії освіти як фундаментальна наукова проблема: аксіологічний та гуманітарно-культуротворчий підходи.</p>					
	ТЕМА 4. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ТРАДИЦІЇ					
	<p>Заснування і розвиток своїх освітніх інституцій. Вироблення критеріїв освіченості. Визначення наукових, філософських та релігійних пріоритетів в освіті. Формування вітчизняної філософсько-освітньої стратегії. Братства. Острозька академія. Києво-Могилянська академія. Поєднання світової філософії з українськими світоглядними орієнтирами. Кордоцетризм і раціоналізм. Ідея Сковороди про «сродну працю», про</p>					

шлях кожної людини до Бога. Філософія «серця» Сковороди як вчення про досягнення людиною щастя. Київська академічна традиція XIX – початку XX ст.

Змістовий модуль 2.

Філософія освіти в парадигмі інформаційно-цифрового простору

ТЕМА 5. МОДУС ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В ПАРАМЕТРАХ ДИГІТАЛІЗАЦІЇ

Новий знанневий фундамент. Епоха ф'южн і розпад традиційних цінностей. Підміна понять і зміна стартових позицій. Освіта в системі соціального замовлення. Рейтинг шкіл і вузів. Кардинальна зміна пріоритетів. Система освіти в параметрах дигітальної культури. Людина творча і людина дигітальна – точки перетину. Матриця сучасної освіти. New-знання. Вирішальна мотивація. Особистісне зростання. Подолання стереотипів. Кейси, квести, тренінги і проекти. Нові знання і виклики інновацій. Особливості соціального вибору в умовах цифрової реальності. Цифрова, фінансова, соціальна грамотність. Професійність і компетентність в умовах дигітальної культури. Проблема наукової освіти.

ТЕМА 6. ОСНОВНІ ЦІЛІ, ЦІННОСТІ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Філософське розуміння категорій «ціль» і «цінність». Осягнення освіти як цінності. Філософське осягнення цінностей консерватизму та лібералізму в освітніх концепціях. Національні й загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті. Вплив цілей і цінностей на зміст і методи освіти. Ідеал освіченості. Освіченість як іншість в цифрову епоху. Освіта і особистість. «Ното educatus» – новий тип людини. Єдність мети і результатів освіти. Загальна мета і її результати. Проміжна мета і результати освіти. Поняття якості освіти. Філософія освіти як методологія і теорія сучасної освіти.

ТЕМА 7. ОСОБЛИВОСТІ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Місце філософії освіти в системі глобальної дигіталізації. Наука і освіта – визначальні чинники суспільного розвитку. Суспільство знань. Сукупний інтелект нації та її конкурентоспроможність. Освіта впродовж життя. Філософія освіти про мотиви особистісного зростання. Поняття освітнього простору та принципи його формування. Освітні інституції. Зародження і трансформація ідеї університету. Університет у сучасному світі. Закономірності розвитку освіти. Регіональна і національна системи освіти. Сфера філософії освіти. Національний і глобальний освітній простір.

ТЕМА 8. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В СТРАТЕГІЯХ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Поняття людського розвитку. Освіта в структурі індексу розвитку людини. Теорія «людського капіталу». Впровадження інноваційних методик викладання та навчання. Запровадження нової системи оцінки отриманих знань. Переосмислення ролі наставництва та консультування. Наближення освіти до місця проживання. Дистанційна освіта. Космополізація вищої освіти як вимога часу. Лідерство в процесі управління навчальними закладами. Кризи в освіті як перехід від «хаосу» до «порядку». Масова освіта: потреби особистості та суспільства. Філософія і освіта майбутнього.

Контроль і оцінювання результатів навчання

Принципи, критерії, процедура та шкала оцінювання

Основними принципами оцінювання результатів опанування навчальної дисципліни є:

- об'єктивності (оцінка має відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, компетентностей і результатів навчання);
- прозорості (максимальній ясності та відкритості процедури, критеріїв і шкал оцінювання результатів навчання);
- систематичності (перевірка якості опанування навчальної дисципліни здійснюється систематично, за кожною темою);
- дієвості (корекція та вдосконалення, за потреби, компетентностей і результатів навчання відповідно до вимог освітньо-наукової програми);
- індивідуального підходу (об'єктивна і справедлива оцінка відповідно до зусиль, затрачених здобувачем PhD, дотриманням ним вимог академічної доброчесності та реальних результатів навчання);
- педагогічного оптимізму (зорієнтованість оцінювання на пошук особистісних ресурсів здобувача PhD у контексті успішного опанування навчальної дисципліни, стимулювання нових досягнень у навчальній роботі) тощо.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролю, є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення в практиці професійної діяльності під час розв'язання індивідуально-дослідницьких завдань, здійснювати аналіз ситуацій педагогічної взаємодії з метою її вдосконалення та корекції.

Оцінювання результатів навчання аспірантів у формі заліку здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

T1*	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	ІНДЗ**	Разом
5***	5	5	5	5	5	5	5	50****	100

Примітка: * T1, T2 ... T8 – теми.

**ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання.

***5 – максимальна сума балів, яку можна набрати за тему.

****50 – максимальна сума балів, яку можна набрати за виконання ІНДЗ.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для іспиту
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
74-81	C	
64-73	D	Задовільно
60-63	E	
35-59	FX	Незадовільно
01-34	F	

<p>Політика навчальної дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">Політика щодо академічної доброчесності</p> <p>Учасники освітнього процесу у своїй академічній діяльності мають дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу; посилаються на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримуватись загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки.</p> <p>Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо відвідування занять</p> <p>Відвідування лекцій та семінарських занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформуванню системи знань та ґрунтовно підготуватись до заліку та іспиту.</p> <p>За об'єктивних причин (хвороба, стажування тощо) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни).</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо термінів виконання завдань і перескладання</p> <p>Відтермінування здачі завдань самостійної роботи (презентація, реферат, есе), у випадках вагової причини, може бути дозволене за умови надання необхідної документації.</p> <p>Відтермінування складання заліку та іспиту у випадку вагомих причин та їх документального підтвердження може бути дозволене за умови погодження у науково-організаційному відділі Інституту.</p> <p>Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів здобувачів освіти із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю здобувача освіти залишається вчасне надання таких документів.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо правил поведінки на заняттях</p> <p>Аспіранти беруть активну участь у всіх видах діяльності на заняттях, виконують навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми, активно включаються і за потреби ініціюють спільну (групову роботу) під час семінарських занять. Спілкування учасників освітнього процесу відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємодопомоги, толерантності та взаємної поваги.</p>
<p>Інформаційне забезпечення</p>	<p style="text-align: center;">Рекомендована література</p> <p style="text-align: center;">Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гальченко М.С. Творче мислення: діяльність, наука, людина: монографія / М.С. Гальченко. – К.: ІОД НАПН України, 2018. – 366 с. 2. Ільїн В.В. Ескізи про мудрість. Від міфу до істини: навч. посібник / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2019. – 317 с. 3. Ільїн В.В. Філософія: історія, суспільство, освіта / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – 591 с. 4. Дьюї Дж. Реконструкція в філософії. Проблеми человека / Дж. Дьюї. – М.: Республика, 2003. – 494 с. 5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 6. Ідея Університету: Антологія / Упоряд.: М.Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М.Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.: іл. 7. Історія української школи і педагогіки : Хрестоматія / Упоряд. О. О. Любар; За ред. В. Г. Кременя. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 766 с. 8. Каку М. Будущее разума / М. Каку. – М.: Альпина нон-фикшн, 2016. – 502 с. 9. Кант И. Ответ на вопрос: Что такое просвещение? / И. Кант // Сочинения в восьми томах. – М.: Чоро, 1994. – Т.8. – С. 29 – 37.

10. Карпов А.О. Современная теория научного образования: проблемы становления / А.О. Карпов // Вопросы философии. – 2010. – № 5. – С. 15-24.
11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 420 с.
12. Князева Е.Н. Пробуждающее образование / Е.Н. Князева // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – С. 369-387.
13. Коменский Я.А. Пансофическая школа, то есть школа всеобщей мудрости / Я.А. Коменский // Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. – Т.2. – М.: Педагогика, 1982. – 576 с.
14. Кравченко А.А. Архетип учителя: идея, образ, відповідальність: монографія / А.А. Кравченко. – Львів: Вид-во «Ліга-Прес», 2013. – 416 с.
15. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Національне і глобальне: економіка, культура, освіта / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2007. – 576 с.
16. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн; [Національна академія педагогічних наук України]. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 368 с.

Додаткова:

1. Ільїн В.В. Людина у викликах цивілізації: від минулого до майбутнього: Людина. Освіта. Соціум: монографія / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. – Київ: Грамота, 2020. – 248 с.
2. Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. – К.: Книга, 2006. – 432 с.
3. Кримський С.Б. Запити філософських смислів / С.Б. Кримський. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
4. Ліпін М.В. Освіта в модифікаціях сучасного світу: монографія / М.В. Ліпін. – К.: КНТЕУ, 2018. – 340 с.
5. Морен Эдгар. Образование в будущем: семь неотложных задач / Э. Морен // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – С. 24-96.
6. Ортега-и-Гассет Х. Миссия Университета / Х. Ортега-и-Гассет; [пер. с исп. М. Н. Голубевой; ред. перевода А. М. Корбут; под. общ. ред. М. А. Гусуковского]. – Минск: БГУ, 2005. – 104 с.
7. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / С. Пінкер. – К.: Наш формат, 2019. – 560 с.
8. Пролеєв С.В. Освітній проект модерну та сучасний університет / С. Пролеєв, В.Шамрай // Філософія і методологія розвитку вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів. – К.: Педагогічна думка, 2011. – С. 154-179.
9. Спиваковский В.М. Образовательный взрыв / В.М. Спиваковский. – К.: ЧФ «МУВЦ «Гранд-Экспо», 2011. – 436 с.
10. Творча особистість в контексті освіти інформаційно-цифрової реальності: колективна монографія / авт. кол.: В.Г. Кремень, В.В. Ільїн, Є.Р. Борінштейн, М.С. Гальченко, М.В. Ліпін, Д.В. Погрібна, Н.В. Савчук, О.А. Федорчук. – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. – 320 с.
11. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття / Ю.Н. Харарі. – Київ: Форс Україна, 2018. – 416 с.
12. Эпштейн М. От знания – к творчеству. Как гуманитарные науки могут изменять мир / М. Эпштейн. – М.; СПб.: Центр гуманитарных инициатив, 2016. – 480 с.
13. Hare W., Portelli J. P. Philosophy of Education: Introductory Readings. – Brush Education, 2013. – 400 p.
14. Matthews M. R. International handbook of research in history, philosophy and science teaching. – Dordrecht : Springer, 2014. – 256 p.
15. Paulsen M. B. Higher education: Handbook of theory and research. – Springer, 2014. – 260 p.

Інформаційні ресурси

1. http://pidruchniki.com/1584072032609/filosofiya/filosofiya_osviti
2. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC). 2016. URL: <https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developing-unlimited-potential>
3. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By Christian Fischer. Scientific american mind august. 2008. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/>
4. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-and-accountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-and-strategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>
5. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? Dominique Morisano Bruce M. Shore 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>
6. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children. 1999. C. 401-441. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16
7. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL: <https://sandalaujin.com/gifted-child?lang=en>
8. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. Psychology in the Schools, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL: https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf
9. High potential learners. 2021. URL: <https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>
10. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. International Journal of Special Education, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>